

Sygn.akt III AUa 1050/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący sędzia Dorota Elżbieta Zarzecka

Sędziowie Barbara Orechwa-Zawadzka

Sławomir Bagiński

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 kwietnia 2020 r. w B.

sprawy z odwołania Ł. I.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 listopada 2019 r. sygn. akt V U 988/19

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt I w ten sposób, że ustala wysokość emerytury Ł. I. bez pomniejszania jej o kwoty pobranych wcześniejszych emerytur i podejmuje wypłatę tak obliczonej emerytury od 1 kwietnia 2016 r.,

II. oddala apelację w pozostałym zakresie.

Barbara Orechwa-Zawadzka Dorota Elżbieta Zarzecka Sławomir Bagiński

Sygn. akt III AUa 1050/19

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 17 maja 2019r., wydaną na podstawie art. 151 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960nr. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.) uchylił decyzję z dnia 28 stycznia 2016 r. oraz ustalił wysokość emerytury Ł. I. i podjął wypłatę emerytury od dnia 1 kwietnia 2019 r. Wysokości emerytury obliczono od podstawy obliczenia niepomniejszonej o kwoty pobranej wcześniejszej emerytury przysługującej na podstawie art. 46 w zw. z art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ustalając wysokość emerytury organ rentowy uwzględnił wszystkie zmiany w wysokości świadczenia jakie miały miejsce od daty jej przyznania do dnia 28 lutego 2019r., w tym zmiany wynikające z waloryzacji, jakimi emerytura była objęta. Emerytura z tytułu powszechnego wieku emerytalnego jest świadczeniem korzystniejszym od dotychczas pobieranej emerytury przyznanej decyzją z 17 grudnia 2008 r., wobec czego podjęto jej wypłatę od 1 kwietnia 2019 r.

Ł. I. odwołała się od tej decyzji i wносиła o jej zmianę poprzez wyliczenie emerytury z wyrównaniem jej od dnia przyznania tj. 1 stycznia 2016 r. wraz z należnymi odsetkami.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie podtrzymując argumentację z uzasadnienia decyzji.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 14 listopada 2019 roku zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił wysokość emerytury Ł. I. i podjął jej wypłatę od 1 stycznia 2016 roku bez pomniejszania o kwoty pobranych emerytur wcześniejszych (pkt I), zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz Ł. I. 180 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt II) oraz wniosok Ł. I. z 23 kwietnia 2019 roku dotyczący zasądzenia odsetek od wyrównania emerytury przysługującej od 1 stycznia 2016 roku przekazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. do rozpoznania (pkt III).

Sąd I instancji ustalił, że Ł. I. urodziła się (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 17 grudnia 2008 r. przyznał jej emeryturę wcześniejszą od 1 października 2008 r. Natomiast decyzją z dnia 28 stycznia 2016 r. przyznał jej od 1 stycznia 2016 r. emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym. Wysokość emerytury została obliczona w oparciu o art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018r. poz. 1270 ze zm.) z uwzględnieniem kwoty zwaloryzowanego kapitału początkowego 353.275,01 zł, sumy kwot pobranych emerytur 111.624,38 zł oraz średniego dalszego trwania życia 234,8 miesięcy. Kwota emerytury wyniosła 1.288,69 zł. W decyzji tej organ jednocześnie poinformował, że emerytura została zawieszona, ponieważ jest świadczeniem mniej korzystnym niż wysokość emerytury wcześniejszej.

Ł. I. w dniu 23 kwietnia 2019 r. wniosła o ponowne przeliczenie emerytury powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. sygn. akt P 20/16. W związku z tym, organ rentowy postanowieniem z dnia 2 maja 2019 r. wznowił postępowanie w sprawie, a następnie 17 maja 2019 r. wydał zaskarżoną decyzję.

Sąd Okręgowy wskazał, że Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. wydanym w sprawie o sygn. akt P 20/16 orzekł, że art. 25 ust. 1b w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r. w jakim ma zastosowanie do kobiet urodzonych w roku 1953, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do tzw. emerytury wcześniejszej na podstawie przepisów art. 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jest niezgodny z art. 2 oraz art. 67 ust. 1 w związku art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał Konstytucyjny określił skutki wyroku, tj. prawo wznowienia postępowania na mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji dla wszystkich kobiet objętych zakresem orzeczenia Trybunału. Zdaniem Sądu przepis ten otwiera drogę do sanacji konstytucyjności sytuacji prawnych, w których zastosowanie art. 25 ust. 1 wywołało konsekwencje zakwestionowane przez Trybunał. Osobom, które nie odwołały się od decyzji wydanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przysługuje wznowienie postępowania na podstawie art. 145a ustawy z dnia 14 czerwca 1960r. - Kodeks postępowania administracyjnego w związku z art. 124 ustawy o FUS. W ocenie Sądu wznowienie w tym kontekście oznacza prawo do skorzystania ze środków proceduralnych zmierzających do wydania w zakończonej sprawie nowego rozstrzygnięcia, opartego na stanie prawnym ukształtowanym po wejściu w życie orzeczenia Trybunału.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w niniejszej sprawie organ rentowy wznowił postępowanie na mocy art. 145a k.p.a. Przedmiotem sporu była data, od której przysługuje ubezpieczonej wyższa emerytura.

Sąd Okręgowy podkreślił, iż zgodnie z poglądem przeważającym w orzecznictwie Sądu Najwyższego, wyrok Trybunału Konstytucyjnego stwierdzający niezgodność przepisu ustawy z Konstytucją jest w zasadzie skuteczny ex tunc, tj. od dnia wejścia w życie zakwestionowanego przepisu, chyba że co innego wynika z sentencji wyroku (por. uchwała z dnia 3 lipca 2003r., III CZP 45/03, wyrok z dnia 9 października 2003r., I CK 150/02, wyrok z dnia 29 października 2003r., III CK 34/02, uchwała z dnia 23 stycznia 2004r., III CZP 112/03, postanowienie z dnia 15 kwietnia 2004r., IV CK 272/03).

Zdaniem Sądu I instancji wyrok Trybunału Konstytucyjnego, w którym orzeczono niezgodność z Konstytucją przepisu przejściowego, stwierdzającego, że „nowy” przepis ma zastosowanie do stosunków prawnych w całości ukształtowanych na podstawie zdarzeń zaistniałych przed wejścia tego przepisu, wywołuje skutek *ex tunc*, co oznacza, że „nowy” przepis nie ma zastosowania do sytuacji prawnej określonej przepisem, który utracił moc na podstawie orzeczenia Trybunału. W odniesieniu do takiej sytuacji - ze skutkiem wstecznym - „odzyskuje” zatem moc poprzedni stan prawny. Za takim rozumieniem przemawia sens instytucji wznowienia postępowania. Zdaniem Sądu Okręgowego, gdyby nawet przyjąć, że orzeczenie ma skutek *ex nunc*, to jednolicie - także w doktrynie - przyjmuje się, że do sytuacji wznowienia postępowania, orzeczenie Trybunału ma skutek *ex tunc*. Jeżeli podstawę wznowienia stanowi oparcie rozstrzygnięcia na akcie normatywnym uznanym następnie przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, rozpatrywanie sprawy powoduje konieczność uwzględnienia innego stanu prawnego w takim zakresie, w jakim wpływa on na orzeczenie wydane w tym postępowaniu.

W ocenie Sądu Okręgowego wyrok Trybunału Konstytucyjnego w niniejszej sprawie odnosi skutek wsteczny. W konsekwencji, wznowienie postępowania na skutek tego orzeczenia spowodowało, że względem ubezpieczonej nie ma zastosowania przepis art. 25 ust. 1b rzeczonej ustawy. Oznacza to, że świadczenie w niepomniejszonej wysokości przysługuje od daty, w której została przyznana jej emerytura w wieku powszechnym.

Dlatego też, mając na uwadze wyżej poczynione rozważania, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak w pkt I sentencji wyroku. O kosztach orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i 99 k.p.c. w zw. § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

Odnosząc się do żądania Ł. I. o zasądzenie odsetek, Sąd I instancji odwołał się do utrwalonego orzecznictwa, z którego wynika, iż w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, Sąd nie rozstrzyga o zasadności wniosku, nie działa w zastępstwie organu rentowego i nie ustala prawa do świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1999 r., II UKN 622/98). Postępowanie sądowe zmierza bowiem do kontroli prawidłowości lub zasadności zaskarżonej decyzji, a w związku z tym wykluczone jest rozstrzyganie przez sąd, niejako w zastępstwie organu rentowego, żądań zgłaszanych w toku postępowania odwoławczego, które nie były przedmiotem zaskarżonej decyzji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11).

Mając powyższe na względzie Sąd wskazał, że wniosek Ł. I. o zasądzenie odsetek należnych od wyrównania emerytury przysługującej od 1 stycznia 2016 r. nie był rozpoznany przez organ rentowy. W tym przedmiocie organ rentowy nie wydał decyzji. Wobec tego właściwym organem do rozpoznania tego wniosku jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Dlatego też na mocy art. 464 § 1 k.p.c. Sąd orzekł jak w pkt III sentencji wyroku,

Apelację od powyższego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił mu naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności art. 133 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.), poprzez brak zastosowania tych przepisów i podjęcie wypłaty emerytury w nowej wysokości poczynając od 1 stycznia 2016 roku, w sytuacji, gdy skarga o wznowienie postępowania została złożona w dniu 23 kwietnia 2019 r.

Wskazując na powyższe podstawy apelacji, organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja była częściowo zasadna, chociaż z innych powodów niż te, które zostały w niej wskazane.

Ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy nie były sporne i znajdują należyte oparcie w materiale sprawy, dlatego Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Sąd Apelacyjny akceptuje też argumentację prawną sądu pierwszej

instancji, z wyjątkiem uznania, że ubezpieczona ma prawo do wypłaty emerytury z pominięciem art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS już od dnia uzyskania prawa do emerytury powszechnej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy błędnie ustalił okres za który ubezpieczonej przysługuje wypłata przeliczonego świadczenia emerytalnego. W tym względzie zastosowanie ma art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej: W razie ponownego ustalenia przez organ rentowy prawa do świadczeń lub ich wysokości, przyznane lub podwyższone świadczenia wypłaca się, poczynając od miesiąca, w którym powstało prawo do tych świadczeń lub do ich podwyższenia, jednak nie wcześniej niż (...) za okres 3 lat poprzedzających bezpośrednio miesiąc, o którym mowa w pkt 1, jeżeli odmowa lub przyznanie niższych świadczeń były następstwem błędu organu rentowego lub odwoławczego.”

Przyjęcie koncepcji błędu organu rentowego, nie musi oznaczać jego zawinienia. W niniejszej sprawie nie można uznać, że organ rentowy zawinił. Sąd Apelacyjny opowiada się za swoistym rozumieniem pojęcia błędu w odniesieniu sytuacji mającej miejsce w niniejszej sprawie. Za błąd uznać należy obiektywną niezgodność z prawem decyzji organu rentowego, która to niezgodność wyszła na jaw na skutek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Za przyjęciem tego poglądu, przemawiają względy aksjologiczne, funkcjonalne i pragmatyczne.

Przyjęte rozumienie błędu jest tym bardziej uzasadnione, że nie tylko realizuje zasadę równości ubezpieczonych, ale też umożliwia zrealizowanie uprawnień na drodze postępowania przed organem rentowych lub na skutek zakwestionowania decyzji organu rentowego. Ułatwia drogę dochodzenia roszczeń - bez korzystania z drogi procesu odszkodowawczego, wynikającej z ewentualnego zastosowania art. 417¹ § 1 i 2 k.c. Niewątpliwie takie ujęcie błędu obiektywizuje błąd w tym znaczeniu, że odrywa to pojęcie od kwestii winy, odpowiedzialności organu rentowego za swoje działanie, lecz ujmuje go w kontekście wadliwości tkwiącej w decyzji od początku, a „odkrytej” przez orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego. Niewątpliwie był to błąd ustawodawcy, lecz wobec tego, że ZUS jest państwową jednostką organizacyjną (art. 66 ust. 1 u.s.u.s.), a w zakresie prowadzonej działalności, w tym w zakresie ustalania wysokości świadczeń (art. 68 ust. 1 pkt 1 lit. b u.s.u.s.), przysługują mu środki prawne właściwe organom administracji państwowej (art. 66 ust.4 u.s.u.s.), należało uznać, że jest on tożsamy z błędem ZUS w rozumieniu art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej. Z punktu widzenia teorii ekonomicznej analiza prawa przyjęte rozwiązanie ma ten mankament, że ukrywa miejsce powstawania kosztów, co może powodować błędne decyzje co do kształtowania norm prawnych na przyszłość Argument ten nie może być jednak decydujący, a pośrednio równoważony jest tym, że jednym ze źródeł finansowania ZUS jest dotacja z budżetu państwa (art. 76 ust. pkt 5 u.s.u.s.).

Uwzględniając taki sposób rozumienia błędu organu rentowego i odnosząc go do rozważań Sądu Okręgowego dotyczących retroaktywnych skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego – które Sąd Apelacyjny w całości akceptuje – należy stwierdzić, że decyzja organu rentowego z 28 stycznia 2016 r. była dotknięta błędem, o którym mowa w art. 133 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 133 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. Z powyższych względów należało uznać, że to art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej stanowi podstawę prawną do przeliczenia niewłaściwie obliczonej emerytury i jej wyrównania. Odwołująca złożyła skargę o wznowienie postępowania i ponowne przeliczenie emerytury 23 kwietnia 2019 r. W przypadku, gdy przeliczone przez organ świadczenie odwołującej (emerytura przyznana po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego) jest korzystniejsze, wypłata emerytury w nowej wysokości powinna nastąpić, poczynając od 1 kwietnia 2016r., to jest trzy lata wstecz, licząc od pierwszego dnia miesiąca, w którym Ł. I. zgłosiła w organie rentowym wniosek o ponowne rozpoznanie sprawy, a nie od 1 stycznia 2016 r.

W świetle powyższych rozważań za niezasadne należy uznać stanowisko organu rentowego, iż ubezpieczonej przysługuje prawo do wypłaty emerytury powszechnej dopiero od 1 kwietnia 2019 r., czyli od miesiąca złożenia do organu rentowego skargi o wznowienie postępowania. W okolicznościach przedmiotowej sprawy nie ma bowiem zastosowania art. 133 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Z tych względów Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w punkcie I w ten sposób, że podjął wypłatę emerytury bez pomniejszania jej wysokości o kwoty pobranych emerytur wcześniejszych od 1 kwietnia 2016 r. O tym orzeczono na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. (pkt I sentencji wyroku). Apelacja w pozostałym zakresie została

oddalona na podstawie art. 385 k.p.c. (pkt II sentencji wyroku), w tym również w zakresie przekazania organowi rentowemu wniosku z 23 kwietnia 2019 r. w zakresie żądania Ł. I. zasądzenia odsetek. Jak wskazał Sąd Okręgowy, żądanie to nie zostało rozpoznane przez organ rentowy, a zatem nie mogło stanowić przedmiotu rozpoznania w toku prowadzonego postępowania sądowego na skutek odwołania od decyzji z 17 maja 2019 r., ponieważ wykraczało poza zakres i przedmiot zaskarżonej decyzji. Z tego względu Sąd Okręgowy zasadnie przekazał ten wniosek organowi rentowemu do rozpoznania.

Barbara Orechwa-Zawadzka Dorota Elżbieta Zarzecka Sławomir Bagiński